

**Рішення спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Спеціалізована вчена рада Донецького національного університету імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 03 «Гуманітарні науки» на підставі прилюдного захисту дисертації «Семантичні моделі ірраціональної лексики в англійській, німецькій та українській мовах» за спеціальністю 035 «Філологія» 18 листопада 2022 року.

Кінашук Анастасія Володимирівна

1993 року народження

Громадянка України

освіта вища: у 2016 році закінчила Рівненський державний гуманітарний університет за спеціальністю «Мова та література (англійська, німецька)».

У 2017 р. вступила до аспірантури Рівненського державного гуманітарного університету на кафедру романо-германської філології факультету іноземної філології за спеціальністю 035 «Філологія».

Дисертацію виконано в Рівненському державному гуманітарному університеті Міністерства освіти і науки України, м. Рівне.

Науковий керівник: Деменчук Олег Володимирович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету.

Здобувачка має 27 наукових праць: 6 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 3 статті в періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу (одна із них індексована в Scopus); 3 розділи в колективних монографіях; 15 публікацій в інших наукових виданнях:

Статті в наукових виданнях,

включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Кінашук А. Модель концепту ІРРАЦІОНАЛЬНІСТЬ (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 29, Т. 2. С. 67–74.
2. Кінашук А.В. Метафоричне моделювання семантики ірраціональної лексики (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2021. №9. С. 101–110.
3. Кінашук А.В. Актанти тематичної групи предикатів на позначення вияву ірраціонального стану в українській, англійській та німецькій мовах. *Нова філологія*. 2021. №83. С. 112–119.
4. Кінашук А.В. Актанти тематичної групи предикатів на позначення ірраціональної поведінки в українській, англійській та німецькій мовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2021. №50, Т. 1. С. 80–82.
5. Кінашук А. Актанти тематичної групи предикатів на позначення ірраціонального сприйняття (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 41, Т. 1. С. 163–168.
6. Кінашук А. Актанти тематичної групи предикатів на позначення зумовленого ірраціонального стану (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. 2021. Вип. 46. С. 41–46.

Статті в періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу:

7. Кінашук А. Образ-схематичне моделювання семантики ірраціональної лексики (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. №3(31), Vol. 1. С. 51–56. (Республіка Польща)

8. Kinashchuk A. Actants of the Thematic Group of Predicates of Irrational State Acquisition in the Ukrainian, English and German Languages. *PNAP. Scientific Journal of Polonia University*. 2021. Nr2. С. 76–83. (Республіка Польща)

9. Кінашук А. Стратегії семантичної деривації ірраціональної лексики в українській, англійській і німецькій мовах. *Slavia Orientalis*. 2021. Т. LXX, Nr 4. С. 829–849. (Республіка Польща) – **Scopus**

Статті в інших наукових виданнях:

10. Кінашук А.В. Типи міжмовних співвідношень ірраціональних фразеологізмів (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. №32, Т. 1. С. 229–233.

11. Кінашук А.В. Семантична деривація ірраціональної лексики в українській, англійській та німецькій мовах. *Закарпатські філологічні студії*. 2018. Вип. 6. С. 143–150.

12. Кінашук А.В. Категорії раціональності та ірраціональності в мовознавчих парадигмах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30(69), №3, Ч. 2. С. 78–85.

Наукові публікації в колективних монографіях:

13. Кінашук А.В. Семантична деривація ірраціональної лексики в українській, англійській та німецькій мовах. *Семантична деривація лексики в*

типологічному висвітленні : колективна монографія / голов. ред. О.В. Деменчук. Рівне, 2018. Т. 1. С. 73–87.

14. Кінашук А.В. Стратегії семантичної деривації ірраціональної лексики в українській, англійській та німецькій мовах. *Семантична деривація лексики в аспекті міжмовних досліджень* : колективна монографія / голов. ред. О.В. Деменчук. Рівне, 2019. Т. 2. С. 90–104.

15. Кінашук А.В. Лінгвістичний аспект категорій раціональності та ірраціональності: від порівняльно-історичної до синергетичної парадигми. *Мовна концептуалізація ментального простору людини* : колективна монографія / голов. ред. О. Деменчук. Рівне, 2020. Т. 3. С. 6–18.

Публікації за матеріалами конференцій:

16. Кінашук А.В. Типи семантичних відповідностей ірраціональної лексики (на матеріалі англійської, німецької та української мов). *Проблеми лінгвістичної семантики* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23 листопада 2017 р.). Рівне, 2017. С. 43–49.

17. Кінашук А. Міжмовні співвідношення ірраціональних фразеологізмів (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку* : тези I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 15 березня 2018 року). Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 209–211.

18. Кінашук А.В. Семантична модель концепту ІРРАЦІОНАЛЬНІСТЬ (на матеріалі ірраціональних фразеологізмів української, англійської та німецької мов). *Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики* : збірник матеріалів I Міжвузівської науково-практичної конференції (23 травня 2018 р.). Рівне, 2018. С. 37–43.

19. Кінашук А.В. Моделі семантичного опису лексики. *Проблеми лінгвістичної семантики* : III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (22 листопада 2018 року). Збірник матеріалів. Рівне, 2018. С. 16–20.

20. Кінашук А.В. Лінгвістична модель категорії «ірраціональність». *Research of Different Directions of Development of Philological Sciences in Ukraine and EU* : conference proceedings of International scientific and practical conference (Baia Mare, September 20–21, 2019). Baia Mare, Romania, 2019. С. 135–138.
21. Кінашук А.В. Категорія ірраціональності: рефлексія мови та філософії. *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (18–19 жовтня 2019 р.). Запоріжжя, 2019. С. 105–108.
22. Кінашук А.В. Категорія ірраціональності в аспекті синергетичної парадигми мовознавства. *Проблеми лінгвістичної семантики* : IV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (21 листопада 2019 року). Збірник матеріалів. Рівне, 2019. С. 25–29.
23. Кінашук А.В. Когнітивне моделювання семантики ірраціональної лексики. *Issues of Modern Philology in the Context of the Interaction of Languages and Cultures* : conference proceedings of International scientific and practical conference (Venice, December 27–28, 2019). Venice, Italy, 2019. С. 101–105.
24. Кінашук А.В. Етимологічний аналіз ключового слова-репрезентанта концепту ірраціональність (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *Актуальні проблеми романо-германської філології* : матеріали IX Міжнародного науково-практичного семінару (15 травня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 75–77.
25. Кінашук А.В. Образ-схеми як один з аспектів когнітивного моделювання ірраціональної лексики (на матеріалі української, англійської та німецької мов). *Сучасні тенденції розвитку філології та лінгвістики*. Матеріали II науково-практичної конференції (м. Київ, 29–30 травня 2020 р.). Херсон, 2020. С. 77–80.
26. Кінашук А.В. Метод етимологічного аналізу в аспекті зіставно-типологічних досліджень сучасного мовознавства. *The 11th International*

scientific and practical conference "*Eurasian scientific congress*" (November 1–3, 2020). Barcelona, Spain, 2020. С. 454–458.

27. Кінашук А.В. Специфікатори тематичної групи предикатів на позначення ірраціональної поведінки в англійській, німецькій та українській мовах. *Проблеми лінгвістичної семантики*: VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (19 листопада 2021 року). Збірник матеріалів. Рівне, 2021. С. 55–56.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради.

Загнітко Анатолій Панасович, доктор філологічних наук, професор, декан факультету філології, психології та іноземних мов Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зауважень немає.

Кравченко Елла Олександрівна, доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зауважень немає.

Коваль Людмила Михайлівна, доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови, теорії та історії української і світової літератури Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зауважень немає.

Іваницька Наталія Борисівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ:

1. Визначальним етапом дослідження є, власне, формування репрезентативної вибірки лексики на позначення ірраціональності. У вступі авторка зазначає, що для цього було використано аналіз словникових дефініцій. Водночас у пп. 2.1.2. Процедура добору лексики на позначення ірраціональності в англійській, німецькій та українській мовах не знаходимо розширеного опису використання цього методу. Тому хотілося б уточнити, як

саме добиралася лексика із словників. Чи було використано семний аналіз? Якщо так, то якою була інтегральна сема досліджуваних одиниць і чи завжди послідовно вона фіксувалася в лексикографічних джерелах? Зауважимо також, що здобувачка говорить про використання низки лексикографічних джерел, виділяючи з-поміж них окремо словники (цитуюмо, с. 58: «здійснено добір лексичних одиниць з 28 лексикографічних джерел українською мовою, з яких 4 є словниками; 72 лексикографічних джерел англійською мовою, з яких 9 є словниками; 52 лексикографічних джерел німецькою мовою, з яких 5 є словниками»). Про які інші лексикографічні джерела йдеться?

2. На жаль, у дисертації трапляються певні термінологічні неточності, які впливають на цілісність категорійного сприйняття результатів дослідження. Описуючи дериваційне поле концепту ІРРАЦІОНАЛЬНІСТЬ, А.В. Кінашук розподіляє досліджувані лексеми на три групи: прості, складні та афіксальні, співвідносячи їх надалі із простим, афіксальним та складним способом словотвору. Водночас вітчизняна дериваційна традиція розмежовує прості (у тому числі афіксальні) і складні слова – коли йдеться про морфемну будову слова. Натомість прості лексеми (в розумінні дисертантки), ймовірно, є співвідносними з непохідними (твірними) лексемами на протизагони похідним (твірним). Власне таке визначення простих лексем знаходимо і в дисертації на с. 114: «до простих лексем належать слова, у яких корінь збігається із твірною основою». На нашу думку, створення класифікаційної тріади: «прості – складні – афіксальні» хоча і видається, на перший погляд, зрозумілим, проте до певної міри суперечить сутнісним критеріям розмежування, про які йдеться в роботі. Відповідно навряд чи можна у такому разі говорити про «простий спосіб словотвору», так само як і про «складний спосіб словотвору», ставлячи їх в один класифікаційний ряд із афіксальними способами.

3. У четвертому розділі, де аналізуються предикатно-актантні моделі, дослідниця ставить за мету дослідити синтаксичне вираження учасників ситуації. У тексті цього розділу неодноразово зустрічаємо судження на кшталт «Синтаксично такий учасник ситуації може бути виражений іменником...»,

займенником....., підрядним означальним реченням....., сурядним реченням...» (виділення і скорочення наше). Ймовірно, що наведений однорідний ряд видається не зовсім коректним, оскільки містить неоднорідні за лінгвістичною суттю одиниці. Якщо мова йде саме про синтаксичне вираження учасника ситуації, то вказівка на морфологічний статус (іменник, займенник) з одного боку, та використання термінів формальної граматики (підрядне означальне речення), з іншого, – порушує кореляцію термінів, які «обслуговують» різні рівні мовної системи.

4. У четвертому розділі роботи здобувачка цілком аргументовано досліджує семантику ірраціональності через предикатно-актантні моделі, де в центрі уваги перебувають ірраціональні дієслова. Дослідницьке поле формують переважно однослівні (синтетичні, ціліснооформлені) дієслівні одиниці української, англійської та німецької мов. Водночас викликає застереження залучення до аналізу низки бінарних (аналітичних, окремооформлених) конструкцій англійської мови в певних групах предикатів. Так, наприклад, до тематичної групи предикатів на позначення ірраціональної поведінки віднесено англ. *talk rubbish, talk nonsense, talk though one's hat* (с. 223). Аналогічно предикати на позначення зумовленого ірраціонального стану охоплюють англійські *crack up, go crazy, go mad, lose mind* (с. 237). Причому до аналізу потрапляють як «класичні» фразові дієслова (тоді чому вони не представлені в інших тематичних групах?), так і «проблемні» і неоднозначні для лінгвістичної інтерпретації одиниці на кшталт *talk rubbish, talk nonsense, go mad, lose mind*, де дієслівний компонент навряд чи можна розглядати як десемантизований (семантично нейтральний) елемент. Відтак постає питання про функціональне навантаження кожного із членів т.зв. бінарних одиниць. У цьому контексті хотілося б уточнити, чи поділяє дисертантка думку про можливість розмежування синтетичних та аналітичних англійських дієслівних лексем і чи було це враховано під час інвентаризації дієслівних одиниць?

5. У роботі зазначається: «кількість досліджуваних ЛО у кожній з мов різниться (з перевагою у німецькій та англійській), що зумовлено чинником спорідненості мов, з чим пов'язуємо і характерний для української мови префіксально-суфіксальний спосіб творення ІЛ, на відміну від англійської та німецької мов» (с. 27). Хотілося б уточнити, як саме спорідненість мов впливає на дериваційні процеси. Чи не є це сферою типології мов? Цікавим також було б почути міркування про наявність / відсутність кореляції між частиномовним наповненням номінативного поля концепту ІРРАЦІОНАЛЬНІСТЬ, морфемною будовою одиниць та типом мови (якщо це було в зоні наукового осмислення).

Пянковська Ірина Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка:

1. Дуже цікавим для прочитання та важливим у структурі дослідження є аналіз концептуальних метафор семантики ірраціональної лексики. Дотично авторка згадує і метонімічні образи як спосіб моделювання когнітивних процесів (с. 39, 41, у загальних висновках – с. 251), однак не унаочнює їх. Тому виникає запитання, чи були метонімічні моделі предметом вивчення у процесі роботи над дисертацією?

2. На нашу думку, потребує уточнення лексична одиниця *bewusst* 'свідомий, свідомо', яку дисертантка зараховує до номінативного поля концепту ІРРАЦІОНАЛЬНІСТЬ (с. 92), маючи на увазі, очевидно, слово *unbewusst* 'несвідомий, несвідомо'.

3. Детальним та репрезентативним у роботі є аналіз номінативного поля концепту ІРРАЦІОНАЛЬНІСТЬ за лексико-семантичними групами (підрозділ 3.1.3, додатки Б1-Б24, В1-В7), однак варто наголосити, що переважна більшість лексичних одиниць німецької мови, які авторка зараховує до класу прислівника (стор. 113, 118, 119, 134, 135, 146, 148, 235, 245, 364), належать до прикметників (відповідно до словників *Digitales Wörterbuch der deutschen*

Sprache, DUDEN, Duden in 12 Bänden. Band 4. Grammatik. Auflage 8. Mannheim-Wien-Zürich: Dudenverlag, 2009). З-поміж усіх аналізованих у дослідженні лексичних одиниць німецької мови прислівниками є *irrsinnigerweise, auf einmal, unversehens, kurzerhand, jählings*. Враховуючи це, потребують уточнення статистичні підрахунки, представлені в додатках В3, В5, В7, Г20-Г23, Г28-Г31, Г12, Г15, Г16, Д6, Д7, Е6, Е7.

4. Окрім того, варто уточнити частиномовну приналежність деяких інших лексичних одиниць німецької мови. Наприклад, додаток *einem* у реченні *Jetzt begreift man auch erst die getroffenen Vorsichtsmaßregeln, dämmert einem die Erkenntnis auf* (с. 207) виражений не неозначеним артиклем, як зазначено у роботі, а неозначеним займенником. Також лексема *hundert* є числівником, а не іменником у реченні *Die Haare hätte sich Robert auch dann gesträubt, wenn er mit solcher Lektüre in einem Schaukelstuhl auf einer sonnenbeschienenen Terrasse gesessen hätte, aber er war eine ingesperrter Feuerwächter vor einem flackern den Petroleumlicht in einem niedrigen Verschlag, in dem es nach nur medizinisch Sagbarem stank und in dem **hundert** vergiftete Männer fieberten und delirierten* (с. 226). Наступного уточнення потребує займенниковий прислівник *davon* у реченні *Im Innersten denkt sie anders (als sie einmal zusammenbricht, fantasiert sie **davon**), doch infolge ihrer Pflegeabhängigkeit gibt es keine Möglichkeit, aus dem «Kindspielen» auszubrechen* (с. 230), який авторка визначає як такий додаток, що виражений «часткою *da* та відповідним прийменником» (там само).

5. У дисертації ґрунтовним є також аналіз дериваційного поля концепту ІРРАЦІОНАЛЬНІСТЬ (підрозділ 3.1.4, додатки Г1-Г48, Г1-Г16), у якому А.В. Кінашук розподіляє досліджувані лексеми на три групи за способом словотвору. Проте хотіло б уточнити, за яким принципом зараховано до простих іменників (с. 382) слова *die Intuition* (суфікс *-tion*), *die Regung* (суфікс *-ung*), *das Sensorium* (суфікс *-ium*) і под., до простих прикметників (с. 385) – *behämmert* (префікс *be-*, суфікс *-t*), *hirnrissig* (*hirn* + *rissig*), *momentan*

(*moment + an*), *verworren* (префікс *ver-*), *idiotisch* (суфікс *-isch*), до простих дієслів (с. 387) – *mutmaßen* (*Mut + maßen*)?

6. Високо оцінюючи мовно-стилістичне та технічне оформлення дисертації, вважаємо за доцільне зауважити неправильне написання низки прикладів німецькою мовою на зразок *Immer wirkt sich dabei ein ganz und gar bildhaftes Denkenaus, das einen konkreten Einzelfall intuitiv mit den hellen Augendes Dichterser lebt und dann die Intuition verallgemeinernd auf Leben und Welt über hauptüberträgt und so das ganze Sein und Gesceh endeudet* (с. 81) замість *Immer wirkt sich dabei ein ganz und gar bildhaftes Denken aus, das einen konkreten Einzelfall intuitiv mit den hellen Augen des Dichters erlebt und dann die Intuition verallgemeinernd auf Leben und Welt überhaupt überträgt und so das ganze Sein und Geschehen deutet*. Подібні приклади зустрічаємо також на стор. 61-63, 66-67, 96-99, 103, 131-134, 168, 171, 180, 187, 202, 211, 215, 225, 228 та інших.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Кінашук Анастасії Володимирівні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Голова спеціалізованої вченої ради



Анатолій ЗАГНІТКО